

۲۰۱۶/۱۱/۲۷

پوهندوی آصف بهاند

تال

۱

د ماشومانو او کوچنیانو له پاره نوې ډیوه
د کوچنیانو ادبیات تاریخي پس منظر، اوسنی حالت
څلورديرشمه برخه

ماشومان که د مشرق که د مغرب دي
د خندا او د ژړا انداز يي يو دی

د ماشومانو لپاره ښوونيزه، روزنيزه، معلوماتي او تفريحي مهالنۍ خپرونه

لومړۍ کاله، لومړۍ ګڼه د ۱۳۹۵ ل، لمريز کال د لړم ۲۴ مه، د ۲۰۱۶ زېږديز کال د نومبر ۱۴ مه ۱ مخ

د کمپانو تال
ګرانو کوچنیانو! دا ستاسې خپرونه ده دا به لولئ، زده کوئ به یې او د خپلې خوښې لیکل به مونږ ته رالیرئ! د تال په دې ګڼه کې ستاسو لپاره ډېر ښایسته شعرونه، کیسې، توکي، روغتيايي او هر اړخیز معلومات لیکل شوي هيله ده وي لولئ او خوند ترې واخلي!

سرليکنه.
په بلخ کې د تال خپرونې څه اړتيا؟ مونږ د تال لوستونکو ته دا ځواب ورکوو، چې په دې ولايت کې تر اوسه ګڼ شمېر چاپي خپرونې خپرېږي؛ خو په پښتو ژبه کې د ماشومانو لپاره کومه ځانګړې خپرونه مونږ نه لري. په بلخ کې په دري ژبه د ماشومانو لپاره څو چاپي خپرونې خپرېږي؛ خو په پښتو ژبه کې له دې مخکې داسې خپرونه نه ده چاپ شوې زموږ موخه له دې خپرونې څخه دا ده، چې پښتانه ماشومان تعليم او مطالعې ته وهڅېږي او دوی په خپله ژبه لیک او لوست وکړي، موږ په دې خپرونه کې ډېره هڅه کړې، چې د ماشومانو لپاره او يا هم د ماشوم په ژبه ځوابه مطالب خپاره کړو تر څو دوی په آساني سره دغه مطالب ولوستل شي. په بلخ کې پښتانه ماشومان په ډېر ناوړه حالت کې ژوند لري خصوصاً د دې ولايت په لرې پرتو ولسواليو کې پښتانه ماشومان اکثره مزدوري او پردي مالونه غروي دوی لوله ورځ په دښته کې له خپلو پلرونو سره په درنو کارونو بوخت وي. دغه ماشومان د اوږې په سرو ګرميو کې لږ کوي، دوی د ژمې په يخو ورځو کې پردې مزدوري کوي د دوی پلرونه د دې لپاره هيڅ فکر نه کوي، چې آیا د دوی ماشوم راتلونکی لري او ګنه؟ د دوی پلار لپاره پيسې ارزښت لري کله چې ماشوم لږ ستر شي بيا يې بهر ته په مزدورۍ پسې پلورل، نه بيا تال، عم، د ددو، مادو، ګڼه، او ځنډ، سر، څمک، زل، څه، داتنه

څه کم دوه کاله مخکې مې د ماشومانو او کوچنیانو او په ټول کې د نوي نسل روزنې ته د پاملرنې په موخه د کوچنیانو د مقالو د خپرولو لړۍ بیا را پیل کړه، نو په هماغه پیل کې مې د مقالو په لومړۍ برخه کې د موضوع مهم والي ته داسې اشاره کړې وه:

«د نړۍ او د انسانانو د پیدایښت له پیل نه بیا تر نن پورې، له ټولو مادي او معنوي لاس ته راوړنو او تجربو نه دا پایله تر لاسه شوې ده چې د یوې ټولني راتلونکې آبادي، ښیرازي او پرمختګ د هغه د نوي نسل په ښه روزنه او دغه نوي نسل ته جدي پاملرنې پورې اړه لري. داسې پاملرنه چې نوی نسل د وخت له ټولو علمي غوښتنو سره سم له نوي تکنالوژۍ سره اوږه په اوږه د خپلو ملي ارزښتنو، ملي ګټو او تاریخ په رڼا کې داسې وروزل شي چې نه یوازې په راتلونکې کې هغه د مور پلار، کورنۍ او ټولني پر اوږو بار نه وي، بلکې هغه یو پوه، زدکړی، مولد او داسې انسان وي چې د خپلې ټولني او خلکو لارښوونه هم وکړای شي.»

د پاڼو شمېره: له 1 تر 3

دې ته مو پام وي چې رهبران نه شنه كيږي او نه هم له آسمانه رالويږي، بلکې همدغه د نن ورځې ماشومان د سبا مور پلار هم دي، رهبران هم دي، مخترعين هم دي، خاينين هم دي، جگړه مار هم دي، سوله خوښونکي هم دي او په پای کې د دې دنيا ورانوي او جوړونکي هم دي. که سم وروزل شي، د خلکو او وطن مينه، د انسان مينه او عاطفه ور زده کړای شي، نو بيا به يو ښه او مثبت انسان وي او که برعکس وي نو بيا گورئ يې چې زموږ په ټولنه کې يې بيلگي څومره ډيرې دي.»

په هره ټولنه کې د نوي نسل د روزلو انساني موخې ته د رسيدو له پاره، د نورو اړينو امکاناتو تر څنگ ميديا هم په کار ده، رنگارنگ خپرونې په کار دي، سواد، لوستل، کتابونه، مجلې او اخبارونه په کار دي. يو شمير فرهنگيان چې د نوي ژوند علمي او عصري جوړونې له پاره ښوونه، روزنه او د نوي نسل روزل اړين، اساسي او بنيادي اصل گڼي، تل يې هڅه کړې ده چې د ماشومانو او کوچنيانو روزلو ته له پيل نه يعنې لا له کورنۍ، وړکتون، ښوونځي او بيا پوهنځي نه پام وکړي، خپرونې ور ته ولري، د ماشومانو او کوچنيانو په ژبه، د دوی له ذهن او دنياگۍ سره برابر مينه ناک ادبيات ور ته يا تخليق کړي او يا يې وژباړي او بيا يې د ميديا د بيلابيلو ډولونو له لارې تر دوی پورې ورسوي.

او دا دی د همدغو فعاليتونو په لړ کې، د نوي نسل د سمې او علمي روزنې په تمه د افغانستان په بلخ ولايت کې، د تيرو گامونو په سلسله کې يو نوی گام اوچت شو او د نوي نسل د لا سمې روزنې په موخه يوه بله ډيوه بله کړای شوه او د ماشومانو او کوچنيانو له پاره د «ټال» په نامه يوه نوي خپرونه له چاپه را و وته.

لومړی کال	لومړی کټه	ټال مهالنې خپرونه	۲ مخ
-----------	-----------	-------------------	------

آيا پوهيدئ؟

خبرو ککړو سلايوه! د ټال په دې گڼه کې مو درته هر اړخيز علمي او کيڼو معلومات چمتو کړي هيله ده ويې لولئ او گڼه ترې واخلي. هو رښتيا تاسو هم کولای شئ موږ ته هر اړخيز معلومات که هغه روغتيايي او ساينسي وي راواستوئ موږ به يې د ټال په راتلونکو گڼو کې ستاسو له نامه سره يوځای خپاره کړو! مينه او درنښت.

ولي بايد ډيرې اوبه وڅښو؟

نه يوازې په گرمۍ کې بلکې په پټنۍ کې هم هره ورځ لږ تر لږه دوه لېتره اوبه بايد وڅښو، د اورودو کې د انسان وجود دوه لېتره اوبه ضايعه کوي، نو د دې لپاره چې د بدن ضايع او بېرته پوره شي بايد مهربانه لکه اوبه، چاي او د مېوې يې پوره جوړسوله وڅښو او خپل وجود به وچېدو وساتل. اوبه د بدن حرارت تنظيموي، که د بدن اوبه کمې شي، نو وجود ته ډير تاثير ورسوي. خصوصاً پښتورگي ډير ټوالي گيږي. د پښتورگو ډيرې په هغو کسانو کې ډيرې ليدل کېږي، که غواړئ ښکلې او روڼ پوستکې او ښکلې څېره ولرئ، د ورځې اوبه څه گلاسه اوبه وڅښئ، خو يو څه ته مو بايد پام وي چې مېخلی اوبه وڅښئ، د زياتو اوبو څښل مو ځوگر غوزوي، دغه راز د ډيرو اوبو څښل د عصافو د نا ارامۍ سبب گيږي. د شپې له خوا او يا هم په شنه معده د زياتو اوبو څښل د بدن لپاره زيان لري؛ ځکه که په شنه معده زياتې اوبه وڅښل شي سردرد او د معدي ستونزې هم منځته را وړای شي.

ښځه د پوهانو د فکر په هنداره کې

گرانو کوچنيانو!

که چېرته ستاسې پښتو متلونه او يا هم د لويانو خبرې زده وي؛ نو موږ ته يې راواستوئ، موږ به يې د ټال په راتلونکې گڼه کې ستاسې له نامه او انځور سره خپري کړو. د ټال په دې گڼه کې مو درته (ښځه د پوهانو د فکر په هنداره کې) څو غوره ويناوې راټولې کړي هيله ده وڅښي مو شي، مينه او درنښت ستاسو ملگري نجيب پاڅون

- ښځه د کاله ډيوه ده. حضرت محمد(ص)
- هغه په خپله ښځه ډير بې باوره وي، چې پر خپل ځان باور نه لري. (تاپيلون)

خدا مينه ده

گرانو کلايو ماشومانو ستري مشر!

دا دى د ټال په دې برخه کې مو درته يو څو ټوکې ليکلې هيله ده وي لولئ او خوښه ترې واخلي، موږ له تاسو نه هيله کوو، چې خپلې ټوکې او کيسې موږ ته راواستوئ، چې د ټال په راتلونکو گڼو کې يې درته چاپ کړو. خدا د وجود لپاره گټوره او په زړه وروژ دى گله، چې يو تن ځاندي د وجود ديارلس غړي يې په حرکت راځي او ورژش کوي، د ژونديو متلونو او د هودمنو وگړو يوه ځانگړتيا د خلکو خوشالول دي، نو تاسې کلاسي ماشومان هم هڅه وکړئ، چې تل خوشاله اوسئ.

سپې ناروغه ده
ميره له خپلې ښځې څخه پوښتنه وکړه: گرانې نن دا قابونه ولې ناپاکه دي؟
ښځې يې خواب ورکړ: ځکه چې سپې ناروغه دي.

د کوچنيانو د ادبياتو په برخه کې زما د خپرو شو مقالو په اتمه برخه کې ما په چاپي خپرونو کې د کوچنيانو له پاره د ځانگړو مطالبو په باب مفصل بحث کړی دی او پر هغو خپرونو تم شوی يم او معرفي کړې مې چې د کوچنيانو له پاره يو څه په کې خپاره شوي دي. هلته ما داسې اشاره ور ته کړې وه:

«له ۲۰۰۱ نه بيا تر نن پورې به د ميديا په بيلابيلو برخو کې د کوچنيانو ادبياتو د څيړنې او تخليق په برخه کې څومره د چا له خوا کار شوی وي، مالومول يې يو څه گران کار دی، خو هغومره چې په وېبپاڼو کې، يا په چاپي او انځوريزو رسنيو کې کار شوی دی او زما له نظره تير شوي دي، زه يې په لنډ ډول دلته يادونه کوم: په چاپي خپرونو کې د کوچنيانو له پاره ځانگړې پاڼې:

په هيواد کې دننه او له هيواد نه د باندې به په دې موده کې ډيرې داسې چاپي خپرونې وي چې د کوچنيانو د ادبياتو په باب به يې څيړنيزې مقالې چاپ کړې وي او يا به يې خپلې څو پاڼې کوچنيانو او د دوی ادب ته بيلې کړې وي،

چې د ټولو لاس ته راوړل او بحث ورباندې کول ستونزمن کار دی. زه په دې بحث کې د نمونې په ډول هغه خپرونو باندې بحث کوم چې یا ماته په لاس راغلي او یامې د کوم بل آدرس یا مآخذ په وسیله پیژندلي وي.»

وروسته له پاسنې لیکنې نه د ماشومانو او کوچنیانو له پاره څومره انځوریزې، بریښنايي او یا چاپي خپرونې چې شوي دي او زه ور نه خبر شوی يم، ما بې ځوابه او بې هرکلي نه دي پرېښي او دا دی د همدغو هر کلیو په سلسله کې نن «ټال» ته ښه راغلاست وایم او هیله مې ده چې تل وښوري او زموږ گلالي ماشومان او کوچنیانو د علم د ترانو په ویلو سره وزنگوي او په خپلو چاپېدونکو موادو کې داسې څه زموږ راتلونکي نسل ته په لاس ورکړي چې د سبا ورځې په تیارو کې ور ته د رڼا حیثیت ولري.

د څلورديرشمې برخې پای

د پاڼو شمېره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ